

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 43, godina XXII
maj, 2017. [str. 141-142]

© Monos 2017

Benamina Londrc, *Pravni položaj jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine*

Izdavačka kuća "Monos" Gračanica i
Udruženje "Hagada", Sarajevo, 2016.

Najznačajniji period za Jevreje Bosne, kako za njihov razvoj, tako i za njihov doprinos razvoju Bosne i Hercegovine, je period između dva svjetska rata. Ovaj period nastupio je poslije austrougarskog i osmanskog perioda u kojem su Jevreji imali svoju vjersku slobodu i nesmetanost za razvoj zajednice. U Austro-ugarskom periodu, koji se neposredno nastavlja na osmanski period, a prethodi vremenskom periodu kojim se bavi ovaj rad, bilježimo dolazak Aškenaza – Jevreja iz Austro-ugarske imperije od Beča, do Budima, Praga i Ukrajine. Jevrejsko-aškenaska imigracija za vrijeme Austro-ugarske uključivala je sva moguća zanimanja i struke, a njen uticaj na privredni i tehnički razvoj Bosne i Hercegovine i na ublažavanje vjekovne zaostalosti u tim oblastima, nije bio mali. Broj intelektualaca bio je na cjelokupan broj Aškenaza, relativno visok...Isto tako broj ljekara koji su diplomirali u Beču i Budimu doprinio je razvoju zdravstva u Sarajevu i Bosni i Hercegovini.

Probuđeni dolaskom Aškenaza, Sefardi počinju intenzivnije slati svoje sinove na školovanje u univerzitetske centre širom Evrope. Oni završavaju razne fakultete (najviše medicinu i pravo) i vraćaju se u Sarajevo. Većina njih bili su stipendisti La Benevolencije.

Tako se u Bosni i Hercegovini, zajedničkim djelovanjem Sefarda i Aškenaza, stvara jedna respektabilna jevrejska zajednica, koja u periodu između dva svjetska rata doživljava svoj puni procvat. Taj procvat se ogleda u snažnom industrijskom razvoju zemlje i institucija, kao i velikim brojem ljekara, farmaceuta, advokata i inženjera koji daju svoj doprinos razvoju zemlje.

Knjiga Benjamine Londrc, uočavajući ove fenomene, a ne dotičući se poznatih jevrejskih ličnosti, na veoma osebujan način ulazi u istoriju Jevreja u Bosni i Hercegovini, nepogrešivo i tačno, vodeći nas kroz pravne forme u kojima je djelovala Jevrejska zajednica u Bosni i Hercegovini u raznim društvenim poretcima. To sve, veoma spretno je, koristeći uvid u pravne sisteme u toku 500 godina istorije Jevreja u Bosni i Hercegovini, ukomponovala sa životom i djelovanjem jevrejske zajednice u BiH.

Posebno impresionira koliko je truda uloženo u istraživanju istorijske građe u arhivima i periodici i dobar odabir stručne literature.

Zakonska legislativa koja je pratila jevrejsku zajednicu u BiH bila je svakako bitna za njen rad i djelovanje. Iako nije uvijek bila prilagođena stvarnim potrebama, jer je bila negdje nedorečena, a nekada se nije ni sprovodila ili je ukinuta, ona je ipak omogućila veoma bogatu aktivnost, prije svega, unutar same zajednice, a posebno u odnosu na druge zajednice i državni aparat.

Cinjenica je da se do sada, nijedan naučnik nije ozbiljno bavio pravnim položajem jevrejske zajednice u periodu između dva svjetska rata. *O položaju Jevreja u Bosni i Hercegovini za vrijeme Turaka* pisao je prof. dr. Avdo Sućeska, dok je o *društvenim promjenama kod bosanskih Jevreja za austrijskog vremena* pisao historičar Todor Kruševac. Od značajnih autora koji su obrađivali austro-ugarski period nesumnjivo treba spomenuti akademika Dževada Juzbašića i njegov veoma zapažen rad pod naslovom *Nekoliko napomena o Jevrejima u Bosni i Hercegovini u doba austro-ugarske uprave*.

Interesantno je da autori *Spomenice 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Herce-*

govinu nisu ovaj vremenski period cjelovito obradili. Samo neke naznake o Aškenazima koje je autorica ove knjige navela i dobro uočila.

Istina je, da je ovaj rad obuhvatio jedan veoma interesantan i bogat period u kojem je djelovala jevrejska zajednica u Bosni i Hercegovini. Knjiga u sebi sadrži analizu više državnih sistema u kojima je svoje mjesto tražila jevrejska zajednica, promjene pravnih sistema, promjene odnosa prema Jevrejima... Neki dijelovi knjige su toliko privlačni i zanimljivi da, nesumnjivo, traže dodatno istraživanje i mogu biti objavljeni u jednoj novoj knjizi.

Period između dva svjetska rata brutalno je prekinut izbijanjem Drugog svjetskog rata i uspostavljanjem Nezavisne Države Hrvatske na teritoriji Bosne i Hercegovine. Zahvaljujući nacističkim zakonima koje je uredno imitirala i sprovodila ustaška država, oko 70 % Jevreja Bosne i Hercegovine je stradalo, prije toga opljačkano, maltretirano i ljudski obevrijeđeno. I o tome govori ova knjiga, ulazeći povremeno, veoma detaljno, u Zakone i zakonske odredbe te državne tvorevine, kao i u članke koji su objavljeni u tadašnjem *Sarajevskom novom listu*.

Smatram da je ova knjiga samo početak jednog istraživačkog procesa u kojem će Benjamina Londrc pronaći sebe i dati neprocjenjiv doprinos daljem proučavanju istorije Jevreja u Bosni i Hercegovini. Ovo iscrpno istraživanje, pretočeno u naučni rad koji ova knjiga donosi, samo dokazuje o kojem se potencijalu radi i koliko smo se dugo nadali da će se pojaviti jedan mladi naučnik kojeg će ova materija interesovati i koji će je znati pravilno i sistematski izložiti.

Dr. sc. Eli Tauber